

Številka: Up-14/21-15

Datum: 1. 7. 2021

SKLEP

Ustavno sodišče je v postopku za preizkus ustavne pritožbe, ki sta jo vložila Igor Ajdnik in Simona Ajdnik, oba Domžale, ki ju zastopa Odvetniška pisarna Robert Preininger, d. o. o., Šmarje pri Jelšah, na seji senata 10. junija 2021 in v postopku po tretjem odstavku 55.c člena Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 64/07 – uradno prečiščeno besedilo, 109/12, 23/20 in 92/21)

sklenilo:

1. Ustavna pritožba zoper sklep Vrhovnega sodišča št. II DoR 301/2020 z dne 13. 11. 2020 se ne sprejme.

2. Ustavna pritožba zoper sodbo Višjega sodišča v Ljubljani št. I Cp 250/2020 z dne 11. 5. 2020 v zvezi z delno sodbo Okrožnega sodišča v Ljubljani št. P 442/2018 z dne 9. 7. 2019 se sprejme v obravnavo.

OBRAZLOŽITEV

A.

1. Sodišče prve stopnje je zavrnilo primarni tožbeni zahtevek pritožnikov na ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe v švicarskih frankih, neveljavnost in izbris knjižene hipoteke ter plačilo denarnega zneska. Na podlagi Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL L 95, 21. 4. 1993 – v nadaljevanju Direktiva 93/13/EGS) in ob sklicevanju na sodno prakso¹ je menilo, da se v primeru jasnega in razumljivega pogodbenega pogoja ne presoja njegova nepoštenost. Ugotovilo je, da v obravnavanem primeru pogodbeni pogoj izpolnjuje ta kriterij, saj je bila pogodba zapisana v jasnem in razumljivem jeziku, toženka pa je enakovredno predstavila kredit v

¹ Sodišče se je sklicevalo na sklepe Vrhovnega sodišča št. II Ips 137/2018 z dne 25. 10. 2018, št. II Ips 141/2017 z dne 18. 10. 2018, št. II Ips 201/2017 z dne 7. 5. 2018 in št. II Ips 195/2018 z dne 25. 10. 2018.

tuji in domači valuti ter pomen valutne klavzule in mehanizme njenega delovanja. Sodišče je menilo, da bi delovanje valutnega mehanizma tožnikoma moralo biti znano tudi na podlagi dejstva, da se je tečaj že od podpisa pogodbe do izplačila glavnice gibal v njuno korist. Zapisalo je tudi, da kredit z valutno klavzulo ni kompleksen produkt, kombinacija daljše ročnosti kredita, variabilne obrestne mere in tuje valute pa ne utemeljuje drugačne presoje pojasnilne dolžnosti (in sama po sebi tudi ne pomeni ničnost posla). Sodišče je opravilo tudi presojo nepoštenosti pogodbenega pogoja v okviru zahtev Direktive 93/13/EGS. Ob tem je za presojo (ne)dobrovernosti banke po mnenju sodišča ključno, da tudi kot bančni strokovnjak ni mogla predvideti, da se valutno tveganje dolgoročno ne bo realiziralo v korist kreditorejmalcev. Ker banka z informacijami o gibanju ni vnaprej razpolagala in o tem (z izjemo morda trditve, da gre za stabilno valuto) ni dajala določenih jamstev, po mnenju sodišča ni ravnala v slabi veri. Tudi banka je s sklenitvijo pogodbe prevzela valutno tveganje in si je bila v skladu z bančno zakonodajo dolžna zagotoviti ustrezno financiranje. Sprememba valutnega razmerja zanjo torej ni pomenila dobička. Ker banka tožnikov ni zavajala in sama ni imela špekulativnih namenov, po mnenju sodišča tudi ni mogoče govoriti o kršitvi načela vestnosti in poštenja. Tudi aleatornost, četudi bi bilo tveganje precejšnje ali celo neobvladljivo, po mnenju sodišča ne pomeni, da je pogodba nedopustna.

2. Sodišče druge stopnje je pritožbo pritožnikov zavrnilo in potrdilo prvostopenjsko sodbo. Ob sklicevanju na prakso Vrhovnega sodišča² je delilo izhodišče prvostopenjskega sodišča, da se presoja nepoštenosti glavnega predmeta pogodbe opravi le v primerih, ko ta ni določen jasno in razumljivo. Soglašalo je s presojo prvostopenjskega sodišča o izpolnjeni pojasnilni dolžnosti in opozorilo, da so bili pritožnikoma predočeni tudi grafi preteklega gibanja tečajev. Soglašalo je tudi s stališčem prvostopenjskega sodišča, da pogodbeni pogoj ni nepošten. Banka po mnenju pritožbenega sodišča ni ravnala v slabi veri, ker ni mogla vedeti in predvideti, da se bo tečaj v dobi odplačevanja tako močno spremenil v breme tožnikov (oziroma tožnika tega nista izkazala). Kreditna pogodba po mnenju sodišča v trenutku sklenitve ni vsebovala znatnih neravnotežij med pravicami in obveznostmi v škodo kreditorejmalcev. Banke in kreditorejmalci so se po mnenju sodišča morali in mogli zavedati valutnega tveganja, in sicer ne le njegove realnosti, temveč tudi tega, da se bo tveganje v dolgi dobi odplačevanja kredita vsaj deloma skoraj z gotovostjo uresničilo. Po drugi strani je po mnenju sodišča sicer treba upoštevati, da (zlasti za strokovnjake) ne gre za popolno nenapovedljivost gibanja tečaja, saj je vpliv določenih dejavnikov gotovo predvidljiv. Kljub temu vednosti banke o določenih konkretnjših okoliščinah in njihovih vplivih ni mogoče kar domnevati (tudi ne na temelju splošnih opozoril Banke Slovenije, ki se v relevantnem obdobju niti niso uresničila). Sodišče opozarja, da je imel v konkretnem primeru največji vpliv na gibanje valutnega para (z vidika obeh strank) enostranski ukrep švicarske centralne banke v letu 2015, ki v trenutku sklepanja pogodbe ni bil predvidljiv. Vrhovno sodišče je predlog za dopustitev revizije zavrnilo.

² Sodišče se je dodatno sklicevalo še na sklep Vrhovnega sodišča št. II Ips 32/2019 z dne 23. 1. 2020.

3. Pritožnika uveljavljata kršitev drugega odstavka 14. člena in 22., 23., 25., 33. in 67. člena (v zvezi z 2. členom) Ustave ter 1. člena Prvega protokola h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Uradni list RS, št. 33/94, MP, št. 7/94 – v nadaljevanju EKČP). Poudarjata, da je bilo kreditno razmerje namenjeno pridobivanju stanovanja za življenje družine (eksistenčne dobrine), pri čemer se sklicujeta na pravico do zasebne lastnine in njeno socialno funkcijo (33. člen v zvezi s 67. členom Ustave). Ob tem opozarjata, da kredit v tuji valuti ni služil valorizaciji kreditne obveznosti, ampak podelitvi le navidezno ugodnejšega kredita zaradi ugodnejše obrestne mere (vezane na LIBOR namesto EURIBOR) ter pridobivanju večjega tržnega deleža bank. Posebej poudarjata, da je bil v dolgoročno kreditno razmerje vnesen element neomejenega kreditnega tveganja. Tak kredit namesto krepitve svobode posameznika, ki z njegovim najemom uresničuje pridobitev stanovanjske nepremičnine v okviru ustavno varovane pravice do doma kot temeljnega elementa dostojanstva človeka, učinkuje povsem nasprotno. Na ključnem področju ustvarjanja temeljev za osebni razvoj ga potisne v nestabilno okolje možnosti in tudi verjetnosti velike izgube, v katerem obstaja resno tveganje, da bo okrnjeno njegovo dostojanstvo zaradi tveganja učinka dolžniške spirale in posledično tveganja revščine. Ustavni vidik takšnega položaja po mnenju pritožnikov utrjuje stališče o nepoštenosti potrošniškega stanovanjskega kredita, ki v primeru vezanosti na tujo valuto ne vsebuje nobene omejitve tveganja. Neomejeno valutno tveganje je tudi očitno v nasprotju z utemeljenimi pričakovanji povprečnega potrošnika po stabilnem kreditiranju. Ko potrošnik najema stanovanjski kredit pri banki, zaupa, da je v stabilnem, varnem, reguliranem in nadzorovanem bančnem okolju. Opozorila in informacije tudi razume skozi prizmo razumevanja okolja, v katerem sklepa pogodbo. Špekulativnost in neomejena nevarnost izgube, ki iz nje izvira, sta mu v bančnem okolju, ki temelji na stabilnosti in omejevanju tveganj, povsem tuja. Banka, ki vedno ugotavlja kreditno sposobnost pritožnika, po naravi stvari ve, da so vir odplačevanja kredita praviloma mesečni prihodki v domači valuti, ki jih potrošnik izkazuje ob najetju kredita. Ker je znatni del prihodkov namenjen odplačevanju obrokov, je tudi banki znano, da lahko potrošnik obvladuje le manjši del nihanj valutnega para. Kredit je lahko pošten do potrošnika in socialno funkcionalen le, če je anuiteta skozi daljše obdobje relativno stabilna in ne pride do pomembnejšega odstopanja, ki ga povprečni potrošnik ne pričakuje in ga realno gledano ne more pokriti s tekočimi prilivi, s čimer postane neplačilo (in izguba stanovanja) neizbežno. Socialna funkcija se torej lahko uresniči le, če tovrstni kredit ne vsebuje za povprečnega potrošnika neobvladljivih tveganj. Pritožnika menita, da gre pri tovrstnih poslih za navidezne kreditne pogodbe, ki prikrivajo špekulativno (aleatorno) pogodbeno razmerje, povezano z nesorazmernimi tveganji dolgoročnih (stanovanjskih) posojil za finančno neuke posojilojemalce. Središče presoje sodišč bi tako morala biti dejanska neenakost pogodbenih strank.

4. Pritožnika menita, da materialnopravno izhodišče, ki presojo nepoštenosti glavnega predmeta pogodbe pogojuje z neizpolnjeno pojasnilno dolžnostjo, posega v načelo zaupanja v pravo in nasprotuje pravu Evropske unije in sodni praksi Sodišča Evropske unije (v nadaljevanju SEU). Sklicujeta se na sklepne predloge generalnega pravobranilca v zadevi *Marc Gómez del Moral Guasch proti Bankia SA*, C-125/18, z dne 10. 9. 2019, ki jih vidita kot nadaljevanje sodbe SEU v zadevi *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de*

Madrid proti Ausbanc, C-484/08, z dne 3. 6. 2010. Poudarjata, da po mnenju generalnega pravobranilca izhodišče minimalne harmonizacije (8. člen Direktive 93/13/EGS) nasprotuje temu, da lahko nacionalno sodišče uporabi drugi odstavek 4. člena Direktive 93/13/EGS na način, da ne presoja morebitne nepoštenosti pogoja glavnega predmeta pogodbe, ki je določen jasno in razumljivo. Sodišča tako ne bi smela zanemariti dejstva, da drugi odstavek 4. člena Direktive 93/13/EGS ni bil prenesen v nacionalno zakonodajo, s čimer se že zagotavlja višja stopnja varstva, kot jo v okviru minimalne harmonizacije zagotavlja Direktiva 93/13/EGS. Pritožnika tudi obširno utemeljujeta očitno napačnost takšnega stališča in sodne prakse Vrhovnega sodišča zgolj z vidika razlage nacionalnega prava, ki takšne omejitve presoje ne predvideva. Sklicujeta se tudi na obvestilo Vlade na podlagi 8.a člena Direktive 93/13/EGS.

5. Pritožnika z očitkom arbitrarnosti in z vidika obrazložene sodne odločbe ter dolžnosti do opredelitve nasprotujeta tudi presoji sodišč v zvezi z vsebino pojasnilne dolžnosti glede na standard v sodbi *SEU Ruxandra Paula Andriciuc in drugi proti Banca Românească SA*, C-186/16, z dne 20. 9. 2017. Poudarjata, da sta se sodišči v navedenem delu presoje oprli zolj na obstoj informacij o možnosti nihanja valutnega para. Predstavljeni grafi preteklega gibanja naj bi imeli v okoliščinah dolgoročnega in neomejenega tveganja ravno nasprotni (zavajajoč) učinek. Pritožnika menita, da bi morala biti opozorjena na možnost zelo velike depreciacije domače valute, v kateri sta s tekočimi prihodki odplačevala obroke kreditne obveznosti. Opozarjata, da so sodišča (ob opori na sodno prakso Vrhovnega sodišča³) z odstopom od sodne prakse SEU tudi neposredno posegla v njegovo pristojnost. Obširno grajata tudi kršitev pravice do opredelitve v zvezi z njunimi trditvami o: specifičnem tveganju švicarskega franka kot valute varnega zatočišča, posebnem bremenu ob zgodnji depreciaciji domače valute glede na obdobje odplačevanja, zavarovanju banke pred valutnim tveganjem, nižji obrestni meri LIBOR v primerjavi z EURIBOR in s tem povezano predvideno nižjo anuiteto ob marketinškemu pristopu banke, pomenu gibanja valutnega para v preteklih desetletjih, konkludentno nastalem svetovalnem razmerju z banko s konfliktom interesov, dejanski enostranski porazdelitvi tveganja, neomejenosti tveganja, igri na srečo z asimetrično porazdeljeno možnostjo uspeha in zmožnostjo ocene tveganja ter odsotnosti opozorila o nezmožnosti ocene tveganja. Menita tudi, da je bila dokazna ocena pričevanja predlaganih prič in njunega zaslišanja v povezavi s predloženim listinskim dokaznim gradivom (letakom banke in informacijskim gradivom avstrijskega nadzornega organa) arbitrarna. Navajata še, da pri vzpostavitvi zanju neugodne prakse Vrhovnega sodišča⁴ zaradi predhodno javno izražene podpore Francetu Arharju (predsedniku uprave UNICREDIT BANKE SLOVENIJA, d. d., Ljubljana v obdobju posojil v švicarskih frankih) na županskih volitvah leta 2006 ne bi smel sodelovati sodnik Jan Zobec.

³ Prav tam.

⁴ Prav tam.

B.

6. Senat ustavne pritožbe zoper sklep Vrhovnega sodišča ni sprejel v obravnavo, ker niso izpolnjeni pogoji iz drugega odstavka 55.b člena Zakona o Ustavnem sodišču (v nadaljevanju ZUstS) (1. točka izreka).

7. Ustavno sodišče je ustavno pritožbo sprejelo v obravnavo (2. točka izreka). Presodilo bo, ali so bile z izpodbijanima sodnima odločbama pritožnikoma kršene človekove pravice oziroma temeljne svoboščine.

C.

8. Senat Ustavnega sodišča je sprejel 1. točko izreka tega sklepa na podlagi drugega odstavka 55.b člena ZUstS ter petega odstavka v zvezi s tretjo alinejo tretjega odstavka 46. člena Poslovnika Ustavnega sodišča (Uradni list RS, št. 86/07, 54/10, 56/11, 70/17 in 35/20 – v nadaljevanju Poslovník) v sestavi: predsedujoči sodnik dr. Rajko Knez ter članici dr. Špelca Mežnar in dr. Katja Šugman Stubbs. Ustavno sodišče je sprejelo 2. točko izreka tega sklepa na podlagi drugega odstavka 55.b člena ZUstS v zvezi s tretjo alinejo tretjega odstavka 46. člena Poslovnika v sestavi: predsednik dr. Rajko Knez ter sodnici in sodniki dr. Matej Accetto, dr. Rok Čeferin, Dr. Dr. Klemen Jaklič (Oxford ZK, Harvard ZDA), dr. Špelca Mežnar, Marko Šorli in dr. Katja Šugman Stubbs. Sodnica dr. Dunja Jadek Pensa in sodnik dr. Marijan Pavčnik sta bila pri odločanju v tej zadevi izločena. Za sprejem ustavne pritožbe so se izrekli sodnica Šugman Stubbs in sodniki Accetto, Čeferin, Jaklič in Knez.

Dr. Rajko Knez
Predsednik